

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

С Л О В О

НА НЕГОВО ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО ВАРНЕНСКИЯ И ПРЕСЛАВСКИ МИТРОПОЛИТ ИОСИФ, ПРОИЗНЕСЕНО ПРИ ПОГРЕБЕНИЕТО НА ХРИСТО МАРКОВ, БРАТ НА НЕГОВО СВЕТЕЙШЕСТВО БЪЛГАРСКИЯ ПАТРИАРХ КИРИЛ, НА 4 АПРИЛ 1956 (стенограма)

Ваше Светейшество, Ваши Преосвещения, Ваши Високопреподобия, Високоблагочестивци, Всеблагочестивци и Благочестивци отци, тъгуващи сродници и близки на покойния,

Отново сме пред изпълнението на неумолимия и неотменим закон за преминаването от тукашния живот в отвъдния свят.

Когато се намираме пред изпълнението на този закон, по необходимост, възлюблени тъгуващи, в дълбочината на душата ни се надигат онези въпроси, които се отправят с еднаква сила както от малкото детенце, когато почва да говори, така и от отиващия си старец, заприличал на дете, поради изминатия от него път в живота. Това са въпросите: за самия живот — откъде е той? За света и неговия порядък — какъв е той? За последния край — къде е той? Въпроси, които винаги тревожат и винаги ще тревожат всеки мислящ човек.

Но те тревожат с особена сила и причиняват на душата ни особена болка в моменти като сегашния. Жажда за живот, жажда за знание в живота, жажда за светост в живота чрез правда и справедливост в света, жажда за Христовата любов в живота — ето основни изисквания на нашето естество, които преизпълват дните на живота ни и сигурно са преизпълвали дните на живота и на покойния Христо.

И когато ние сме вече пред този образ, който не говори, който не ни дава признак за мисъл и разсъждения, у когото не се чувства вече тази жажда за тукашния живот, за знание в живота, за светост, правда, справедливост и любов, та неговите най-близки, та и всички около него, па и самите ние, не се ли питаме: удовлетворена ли е поне една от тези жажди в онази мярка, в която и най-скромната душа би пожелала да има удовлетворение? И ако допуснем, че той е един от най-скромните, и ако предположим, че неговата душа е била една от най-мирнените по отношение основните линии на нашия духовен живот, ние със сигурност ще трябва да отговорим, че нито знанието му по отношение на основните жизнени проблеми, нито жаждата му за правда и справедливост, за любов, за хармоничен порядък както във вътрешния му живот, така и в живота вън от него, са били удовлетворени.

Ако ли пък вземем онези души, които стоят на най-горните степени на жадуващи и алчущи за знание в живота, за светост чрез правда и справедливост, за любов в живота, за хармоничен порядък вътре в себе си и вън от себе си, ще трябва да за-

ключим, че в съвсем незначителна степен се удовлетворява тази жажда у човешкия дух. Това е било така от сътворението на света и ще пребъде тъй во-веки веков.

И ако тъй силно жадуващи за тези основни неща, след като сме преминали десетилетия по пътя и пътеките на земния ни живот, се намерим изправени пред мрачния гроб и запитаме себе си и гроба и всичко около нас: такъв ли е резултатът от тази борба в живота на отделния човек, ще трябва да отсъдим, че някой ни е отредил най-жестоката трагедия и то без никакъв смисъл, и ще трябва следователно да излезем от този живот с напълно съкрушени сърце и ум, мисъл и воля. Но тогава би се поставил и въпросът: с какъв ентусиазъм, с какви стремежи и с какво увлечение човек би могъл да се отдаде на една жизнена борба за едно плодосно творчество в своя личен и обществен живот? Ако то би свършвало с този резултат на пълно неудовлетворение, знаейки това, човешките чада биха били през всичките дни на живота си доста покрусени и съкрушени.

Но, слава Богу! За вярващия християнин не всичко свършва до този предел. Жаждата за знание продължава, защото човешкият дух, казва Христос, ще продължи да живее отвъд и ще отиде при Източника на знанието, за да може да удовлетвори в пълнота този свой стремеж, този естествен закон на човешкия дух да знае и да познае колкото се може в по-голяма мяра онова, което е в него и вън от него.

А също така и жаждата за светост (светостта пък се изгражда от правда и справедливост) ще бъде удовлетворена по учението на Спасителя затуи, защото след смъртта душата на човека отива при Самата Светост, при Светата Правда, при Абсолютната Хармония, при Бога. Човешкият дух тук е бил угнетяван поради ограниченото му знание и поради липсата на достатъчна правда и справедливост в живота, но там — при Бога, Който е пълна светост, абсолютно знание, свършена правда и справедливост — той ще бъде богато наситен. Нашето сърце е измъчвано, наранявано и съкрушавано от противните на любовта черни чувства, но там то ще бъде при Самата Любов, при Бога, ще се къпе и ще плува в стихията на тази любов, ще се утвърждава в нея и ще получи онова състояние, което е мечта и блян за всяко човешко сърце. Този е смисълът и на блаженствата, които Спасителят произнесе пред човека и човешкия род, че там наистина ще получим онова състояние на пълно удовлетворение по отношение на основните изисквания на нашия дух.

За покойния, и за всички, които навлизат в отвъдния свят, ще бъде вече ясно, какъв дълбок смисъл са имали словата на ап. Павла, който, като разглежда действителността, в която е поставен човекът в тукашния му живот, в напътствията си към Филипаяни в 3-та глава, 20 и 21 стихове, казва: „А нашето живелище е на небесата, отдето очакваме и Спасителя, Господа нашего Иисуса Христа, Който ще преобрази унизеното наше тяло тъй, че то да стане подобно на Неговото славно тяло, със силата, чрез която Той може и да покорява на Себе Си всичко“.

Първата картина, която изразява нашето състояние при условията, при които сме в тукашния живот, получава съвсем друго осветление при тези слова на този изключително велик дух — духа на ап. Павла. Павел, който не е ентузиаст; Павел, който не е някакъв болен мистик, но Павел, който познава основно законите на човешкия дух; Павел, който реалистично гледа на целия живот; Павел, който ни разкрива закона на разума и закона на греха; Павел, който е преминал през всички степени на суровата действителност, без да се увлича; Павел, чийто дух е стигнал до трето небе и видял там неща, за които той казва, че нито човешкото око е видяло, нито човешкото ухо е чуло, а и човешкият език не може да ги изрази; този дух на този Павел ни казва, че нашето истинско жилище е на небето и че с преобразуване от Спасителя тела ще бъдем там, за да продължим нашия живот и да удовлетворим в пълнота онова, което не сме могли да постигнем в този живот.

* * *

Е, възлюблени тъгуващи, при това осветление на нещата от Павла, от неговия дух, можем да си представим как човекът ще погледне на борбата си в този живот и с какъв ентузиазъм ще се бори той, казвайки: тук аз ще трябва да опозная колкото се може повече нещата в мене и около мене, за да добия опит, та да продължа борбата си за познание в отвъдния свят. Тук аз ще се боря да получа повече светост, чрез излъчване на правда и справедливост, та да получа опит, за да мога да живея в селенията на Светостта, Правдата и Справедливостта. Тук ще практикувам истинската и възвишена любов, за да мога да заслужа да плувам в стихийте на вечната божествена любов.

Съвсем погрешно е мнението на някои, които смятат, че нашата религия и нашият мироглед са една покрушаваща и потискаща система. Нашата религия и нашето учение за тукашния живот и отвъдния свят се явява като религия на пролетното цъфтене, религия на неуморима борба за насищане посочените вече от мен основни изисквания на духа ни и основни жажди на сърцето ни.

Тези мисли се пораждат по силата на нещата, когато ние се намираме пред изпълнението на неумолимия и неотменим закон за преминаване от тукашния в отвъдния живот, и аз се почувствувах задължен да ги споделя с тъгуващите и близките на покойния Христо, та взаимно да се подканим за една по-усърдна молитва, щото Всеблагият Господ, като го вземе със Своята отеческа десница от това временно жилище, да го всели във вечното небесно жилище, където, според свидетелството на Сина Божий, има много обители. Това е най-ценното, което

можем ние близките на покойния да му дадем в този миг на раздяла с нас и с тукашния живот. Да отроним прочее една молитва от дълбините на душата ни и с пламъка на сърцето ни, за да бъде той настанен, според мярата на неговата вяра и според проявената от неговото сърце любов към Бога и ближните, в една от обителите на Небесния Отец.

Покойният, възлюблени, бе вярваща душа. А в светото Евангелие, което прочетох днес, се казва: „Истина, истина ви казвам: който слуша словото Ми и вярва в Оногова, Който Ме е пратил, има живот вечен и на съд не дохожда, а е минал от смърт към живот“. Как ще бъде точно това преминаване без съд, ние не можем да знаем, но знаем едно, че Спасителят ни уверява какво заради нашата вяра в словото Му и Оногова, Който Го е пратил, ние ще се намерим в крайно благоприятни условия при преминаването ни в отвъдния свят. Една опора за близките, за майката, за братята, за неговата съпруга и дъщеря е това, че покойният Христо е вярвал в словото на Иисуса и в Оногова, Който Го е пратил, и като е вярвал, изповядвал Го е с достатъчни дела.

Аз познавам от детинство вярващата душа на покойния Христо. И в последния миг той е потърсил с тази си вяра Спасителя чрез светата Евхаристия, като се е приобщил с Неговото св. Тяло и пречиста св. Кръв. По този начин се е съединил с вечността, поради което, възлюблени християни, ние не трябва да сме със сълзи на очи и съкрушени сърца пред неговия смъртен одър, но да го изпратим с една топла молитва, та ако нещо му е недостигнало в този миг, когато се е приобщавал със Спасителя, Всеблагият Бог да го приеме с всичките му слабости и недъзи, като му прости тъй както радващият се евангелски отец прощава на своя блуден син.

Да се помолим в същото време и за неговата майчица, която е вече в преклонна възраст и на която Господ дава дълбок изпит: да роди, да изгледа и да подреди шест сина и една дъщеря, но и да изпрати в отвъдния свят трима от тях! Да ѝ даде Господ сили да понася тъгата на това Божие изпитание, което е милване, затуй защото Той по този начин, по нашата вяра, я укрепява и я подготвя за хубава обител в Своите селения. Да укрепи Господ сърцето на овдовялата съпруга и на осиротялата дъщеря, като ги подслони под покрива на любовта, каквато техният висок родственик, Светейшият патриарх Кирил, според апостолския завет, храни към тях.

Покойният Христо е кръвен брат на възлюбления наш събрат — Светейшият патриарх Кирил. Той следователно е наш духовен брат, защото сцелението на силата на Христовата любов създава от всички ни едно духовно семейство. Заради това твоята тъга, Светейши Владико, по твоя кръвен брат е и наша тъга по нашия духовен брат. Тя е и моя лична, като твой другар и приятел от ранно детство. Тя е тъга и на всички архиереи, членове на Св. Синод, които ме помолиха да предам техните съболезнования и скръбта им, че поради служебно отсъствие от града днес не са могли да дойдат лично да споделят твоята душевна болка. Но те също се молят, където са сега — двама в Рилската св. обител, а третият в Троянската — молят се те там за душата на покойния и за твоя дух, на който Господ в последно време изпраща доста изпитания и увеличава тежестите на кръста ти, за да те изпита пред очите на верните в силата на твоята вяра, та да станеш пример и образец за подражание в понасяне на жизнен

ния кръст. Това е едно от великите предназначения на духовния водач: той да не губи сили и дух, самообладание и крепост, за да може по този начин да поучи по най-блестящ и задължаващ начин ония, които са поверени нему за поучение, за наставление

и за ръководство. Нека Господ те укрепи, та с просветената вяра на просветен духовник и патриарх да понесеш удара от загубата на твоя прескъп кръвен брат. Милостив Господ към теб, към всички ни и към покойния! А м и н.

С Л О В О

НА ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯ МИТРОПОЛИТ СОФРОНИИ, ПРОИЗНЕСЕНО НА 3 АПРИЛ 1956 ГОДИНА В ПРИСОВСКИЯ Манастир „Св. Архангел Михаил“, Край С. Дебелец, ВЕЛИКОТЪРНОВСКО, ПРИ ПОГРЕБЕНИЕТО НА БЛАЖЕНОПОЧИНАЛИЯ ЗНЕПОЛСКИ ЕПИСКОП ФЛАВИАН

За малко те оставих, но с голяма милост ще те прибера. В пламъка на гнева скрих от тебе лицето Си за кратко време, но с вечна младост ще те помилувам, казва твоят Изкупител Господ (Ис. 54, 7—8).

Опечалени отци, братя и сестри,

Ние дойдохме тук в тая света Присовска обител на св. Архангела Михаила, за да кажем последно „прости“ на лежащия пред нас бездиханен Знеполски епископ Флавиан (в мире Васил Попов), който след като прие Светите Таинства Елеосвещение, Изповед и св. Причастие, мирно предаде Богу дух в ранното утро на втората св. Неделя от Великия пост — 1 април 1956-то лято Господне.

Блаженопочиналият епископ Флавиан е роден през 1884-та година в с. Церова курия, Великотърновско, завършил е Самоковското богословско училище и Петербургската духовна академия. След завръщането си от Русия той е заемал многобройни и отговорни длъжности в църковното ведомство, като секретар на св. Великотърновска митрополия, ректор на Бачковското, а после и на Черепишкото свещенически училища, игумен на ставропигиялния Рилски манастир, началник на културно-просветното отделение при Св. Синод, ректор на Пловдивската духовна семинария и викарен епископ на Софийската митрополия.

При изпълнение на тези свои длъжности покойният се е проявявал като човек добродушен и сговорчив, от когото мнозина са видели искрено Авраамово гостоприемство, братско съчувствие, щедра морална и материална подкрепа.

Въздушните бомбардировки над София през 1944 година чувствително засегнаха здравето на Преосвещения епископ Флавиан и след освобождаването му от отговорни длъжности Св. Синод пое изцяло издръжката му, като го препоръча на нашите грижи от Великотърновската митрополия.

Настанен в тази св. обител, той прекара последните пет години от живота си в големи страдания, болести и човечески немощи.

Игуменятия и сестрите-монахини, а особено сестра Калинка, употребиха към болния и немощен старец похвални и трогателни християнски грижи до последното му издихание.

Бившите му колеги и събратя от Св. Синод, св. Великотърновска и св. Софийска митрополии и от св. Рилска обител; колегите, събратята и многобройните му ученици от Бачковското и Черепишкото свещенически училища и от Пловдивската духовна семинария ще узнаят със жалост и скръб, че техният колега и събрат, учител и ректор, и игумен, който някога в жизнерадост е приютявал и облагодетелствувал голямо множество хора, е завършил земното си поприще тук в Присовския манастир под крилето на Святаго Архангела Михаила!

Към епископа Флавиана могат да бъдат отнесени думите на св. апостол Иакова, който казва: „Блажен е оня човек, който търпи изкушение, защото, след като бъде изпитан, ще получи венета на живота, що Господ обеща на ония, които Го обичат“ (Иак. 1:12).

А той много скърби и неволи, изкушения и несгоди понесе с голямо търпение и самоунижение; но и затова пък Бог го помилва с велика Божествена Милост и му отреди християнска кончина, според Божественото Си обещание: „За малко те оставих, но с голяма милост ще те прибера. В пламъка на гнева скрих от тебе лицето Си за кратко време, но с вечна милост ще те помилувам, казва твоят Изкупител Господ“.

Вечна и блаженна да бъде паметта му!

Бог да го прости!

Вярата и знанието по учението на християнските философи от II и III в. в.

(Продължение от бр. 15 от 12 април 1956 и край)

Климент Александрийски подобно на Иустина бил възпитан в езичеството. Той минал пълния курс на класическите школни науки — музика, геометрия, аритметика, астрономия и диалектика — и завършил своето образование с посеще-

ние на всички центрове на умствения живот на стария свят. Тук той имал възможност да се запознае с ученията на всички съвременни нему философски школи и да влиза в разговор с техните най-изтъкнати представители. Благода-

рение на това Климент усвоил дълбоко съкровищата на класическата култура.

Между всички учители на мъдростта най-голямо впечатление на Климента произвел Пантен, началникът на християнското катехизическо училище в Александрия.

Като намерил в християнството пълно удовлетворение на своите духовни търсения, Климент приел кръщение и станал отначало сътрудник на Пантен, а по-късно и негов приемник като ръководител на катехизическата школа. През време на гонението, подигнато срещу Църквата от император Септимий Север, Климент се отдалечил на изток, където и умрял към 215 година. Времето на неговия живот и дейност значи се заключава от втората половина на втория век след Христа до началото на третия век.

В своите възгледи върху човешкия разум и философията, върху произхождението на философията и нейното значение за езичниците и християните, Климент се придържа о мнението на св. Иустина. Тези възгледи обаче били развити много по-подробно и обстоятелно от Климента.

Божията промислителна дейност за спасението на хората и подготовката им за приемане на Избавителя, Климент, следвайки мисълта на апостола на езичниците (Римл. 3:29; 10,12 и др.), разпростира върху цялото човечество. „Праведникът, доколкото той е праведник, не се отличава от другия праведник, независимо дали той ще принадлежи на еврейския, или езически народ, защото Бог не е Бог само на евреите, а на всички народ изобщо“ (Стромати, кн. VI, гл. 6).

Главно средство за положително въздействие върху езичниците Климент признава философията, която за тях е имала онова значение, което имал законът за иудеите. „Виновник на всяко добро е Бог, но това добро Той проявява някъде в непосредствено ръководство, като например се явява Виновник на Ветхия и Новия завет, а на друго място Той проявява Себе си като Източник на добро косвено, във философията... Тя била за гърците ръководител, какъвто бил за евреите законът, водейки ги като деца при Христа“ (Стромати, кн. I, гл. 5). Без съмнение един е пътят към истината, но „от две страни там се вливат поточетата, които в нея се съединяват и образуват реката, която тече във вечността“ (пак там).

Философията Климент нарича „дар, който е изпратен на гърците от Бога, и тя представлява драгоценно съкровище, за придобиването на което ние сме длъжни да полагаме всички усилия.

„Несправедливо е онова, което някои говорят, че философията е изобретение на дявола. Злото не може да произведе добро, нито тъмнината — светлина, а философията е източник на доброто. По какъвто начин едно духовно изкуство, най-благородното измежду всички изкуства, което непосредствено служи на истината, може да има дяволско произхождение? Как може изучаването на мъдростта да бъде лошо дело, когато само Свещеното Писание ни заповядва да се стремим с всички сили към постигане на истината? Ще кажат навярно, че философията е дъщеря на човешкия разум? Но разумът е дар Божий, който ние трябва надлежно да използваме. Философската способност се дава на човека по особено действие на Промисъла“ (Стромати, кн. I, гл. 6 и пр.).

Климент признава положителното значение и на всички останали науки. Подготвителните (към философията) науки, изучавани от свободните елини, според заключението на Климента също произлизат от Бога. „Някои си въобразяват, че постъпват твърде умно, като отказват да имат работа с философията, диалектиката и естествените науки, а се задоволяват само с едната проста и чиста вяра. Това е все същото да приемем, че за лозето не са нужни никакви други грижи освен да бъде насадено, а после да чакаме грозде от него... В земеделието, в медицината за способен се счита онзи, който е изучил различните науки за обработване земята и лечението на болестите. Същото е и в делото на религията: не може да се мисли, че някой е солидно образован, не знаейки геометрия, музика, граматика, философия и изобщо онова, което е полезно за обяснение и защита на вярата“ (Стромати, кн. I, гл. 7). Като развива мисълта на св. Иустина, Климент счита човешкия разум за велик Божий дар. „Този, Който ни е дал битие и живот, Той ни е надарил и с разум, желяейки да съобразяваме живота си с предписанията на разума и нашето лично добро. Защото Словото (Логосът) на Ощеца на всички твари не е нещо външно като нашето слово. Логосът е Мъдрост и Благост Божия, проявени във всичките Божии дела“ (пак там, кн. V, гл. 1).

Така според Климента източник на човешкия разум се явява Логосът, второто Лице на Св. Троица. Искри от Логоса са присъщи на всяка душа и на тях се дължи възможността за познаването на жизнено необходимите истини. „Логосът е всеобщ светилник; неговата светлина се дава на всеки народ, правейки го способен към възприемане на истината, и няма страна, която да е лишена от тази светлина. Плодоносното семе на Словото е посейно от Божествения Сеяч от началото на творението. Свещените истини на разума и волята са изляни като благодатен дъжд върху цялото човечество“ (пак там, кн. I, гл. 7).

Високата оценка на разума обаче не може според Климента да намали значението на вярата. Преди всичко знанието и вярата са неразривно свързани помежду си и взаимно се допълнят. Климент изрично подчертава, че няма знание, което да няма връзка с вярата, и вяра, която да не зависи от познанието.

Всяка наука почива върху първите начала, които не се опират на доказателства, а представляват от себе си очевидни истини, които не могат да бъдат доказани, а се приемат на вяра.

Но ако знанието за видимите неща има опорните си точки върху положения, опиращи се върху вярата, толкова по-голямо значение добива вярата в онази област, която поставя човека в непосредствено отношение към невидимото и божественото; и доколкото само чистите по сърце са способни да виждат Бога (Мат. 5, 8), а нравственото съвършенство е дело на свободната воля, то според Климента и религиозната вяра е дело на свободата.

От друга страна, ако знанието се опира върху вярата, то и вярата получава подкрепление от знанието, без което тя може да се покаже неустойчива. Климент мисли, че простата вяра прави човека роб, а разумната вяра го прави другар на Бога...

Идеал за Климент е разумната вяра.

* * *

В отличие от своите предшественици, възпитани в езичеството и постигнали християнската истина по пътя на собствените си търсения, Ориген се родил в християнско семейство и от детинство бил наставляван по правилата на християнския живот. Под ръководството на своя баща, ритор Леонида, той минал курса на науки, който обезпечавал едно елементарно класическо образование, като същевременно изучавал и Священо Писание и посещавал катехизическата школа на Климента Александрийски.

По време на гонението при Септимий Север, бащата на Ориген бил хвърлен в тъмница и обезглавен, а Климент трябвало да се отдалечи от Александрия. Младият Ориген, придобил славата на разностранно образован човек и дълбок познавач на Священото Писание, бил назначен на мястото на Климента за ръководител на катехизическата школа. Понеже в числото на слушателите му се оказали голям брой образовани езичници, Ориген решил да попълни образованието си с обстоятелствено и основно изучаване на философията и се включил в състава на учениците на основателя на неоплатоническата школа Амоний Сак и слушал неговите беседи заедно с такива представители на неоплатонизма като Порфирий и Плотин. Тука той се запознал добре не само с творенията на Платона и системата на неоплатонизма, но изучил по първоизточниците и питагорейската, стоическата, епикурейската и други философски школи. Така той се облекъл във философската мантия и станал християнски философ на Александрия. По-късно Ориген предприемал няколко пътешествия, а по едно време напуснал Александрия и се преселил в Кесария Палестинска. Тук при гонението на Декий го хвърлили в тъмница и подхвърлили на изтезания, които докарвали смъртта му. Времето на Оригеновия живот и дейност е от 182 до 254 след Христа.

Взаимоотношението между вярата и знанието, философията и Откровението били основно изяснени от Климента Александрийски, затова Ориген не отдели специално внимание на тези въпроси. Цялото негово творчество обаче ни навежда убедително на мисълта, че неговото отношение към езическата култура и елинската философия е положително. Това отношение проличава особено ясно преди всичко в метода, с която си служи Ориген в своя опит за създаване на първата философски обоснована християнска догматика. Като истински християнин, в своето изложение на основните точки на християнското вероучение, Ориген започва с данните на Откровението, но при изяснението и доказването на тези истини, той използва средствата, до които достигнала гръцката философия. По ония въпроси от вероучението, за които по онова време още нямало ясни определения, Ориген допуска свобода на изследване и изказване на собствени мнения.

При създаването на своята система, Ориген се ползува от идеите на Платоновата и неоплатоническата философия, прилагайки обаче и аристотелевски понятия, както и такива от стоическата и други философски системи, когато те отговарят на съдържанието на разкриваната от него истина. Въобще да се разбере цялата дълбочина и своеобразие на Оригеновия мироглед става невъзможно без основно опознаване с класическата философия.

Така в учението за Бога, като разкрива християнското съдържание на понятието за Висшето Същество, Ориген използва концепциите на неоплатонизма. В този случай Ориген учи, че Бога не бива да считаме за някакво тяло и пребъдващ в тяло, но проста духовна природа, която не допуска в Себе Си никаква сложност. Бог няма в Себе Си нищо голямо или малко, а е от всяка страна един и същ. Той е ум и същевременно източник, от който получава своето начало всяка разумна природа или ум. Към Единия не може да се приложи категорията за същността, защото в такъв случай и Той би се намирал в общото понятие за съществата, а Бог е над същността. Абсолютното Начало е над мислимите категории и непостижимо в своето същество.

Най-ярък израз на високата оценка на разума и неговото значение в делото за постигане на истината, намираме в учението на Оригена за Второто Лице на Света Троица — Сина Божи. На Второто Божествено Лице от Священото Писание се присвоява наименованието Логос — Слово и Премъдрост Божия (Иоан. 1:1, Притч. 8:22—25; 1 Кор. 1:24), в която лежи източникът на всяко познание и истина за тварните същества. „Наименованието Премъдрост, което се дава на Словото Божие — казва Ориген, — трябва да разбираме в този смисъл, че Премъдростта именно открива на всички останали същества, т. е. на всички твари, познание за тайните и всичко скрито, което се съдържа в Божията Премъдрост“. И още: „Синът е истина и живот за всичко, което съществува. В действителност, как биха стоели в истината сътворените същества, ако не са произлезли от Истината? Или как би могло да има разумни същества, ако преди тях не съществуваха Словото, или Разумът? Или как биха били мъдри тези същества, ако нямаше изобщо Премъдрост?“

По такъв начин вярата си в силата на разума и убеждението в достоверността на установяваните от него положения Ориген основава върху това, че източниците на разумното знание довеждат до Божествената Ипостас на Логоса.

Със своята система Ориген оказал огромно влияние на по-късната богословска мисъл.

* * *

Изложеното дотук учение на основоположниците на християнската философия говори ясно, че вярата в откровенията истини, по тяхното убеждение, не намалява значението на разума като орган за постигане на истината. Това утвърждение се основава върху това, че Разумът-Логос съставлява Ипостасно свойство на Второто Лице на Св. Троица, което прониква и оживотворява света и носи светлината за познаване на истината от всички хора (Иоан. 1:4).

Същевременно всяко тварно битие дължи своя произход на творческия акт на Божието Слово (Иоан. 1:3—5), утвърдено е от Божествената Премъдрост (Пс. 103:24), и поради това е достъпно на разумното познание. Затова християнството не може да поддържа агностическите възгледи, според които светът е непознаваем.

Вярата на разума според поменатите църковни учители се обосновават по-нататък и върху тази положителна роля, която те приписват на философията в процеса на религиозно-нравственото възпитание на човечеството и подготовката му за идването на Спасителя.

На края трябва да кажем, както това ясно ни разкрива Климент Александрийски, че знанието има голямо значение за самата вяра, понеже то я укрепва, прави я творческа и превръща човека от роб в приятел на Бога.

Положителната оценка на разума, която му дава християнството, може като че ли да се натъкне на възражението, че в историята са се водили религиозни войни, убивани са еретици и представители на свободната наука. В случая обаче трябва да се каже, че тези събития ни напомнят само за грубото извращение на християнската истина, чуждо на Евангелието, което учи на любов и всеопрощение.

Когато самаряните отказали да приемат Господа Исуса, Който отивал с учениците Си в Иерусалим, апостолите, водени от неразумна ревност, предложили на Спасителя да сведат огън от небето, за да поразят тези недоброжелателно настроени към тях хора. Божественият отговор бил: „Не знаете от какъв

дух сте вие, защото Син Човечески дойде, не за да погуби човешки души, а да спаси“ (Лук. 9:55—56).

Нито в Свещеното Писание, нито в догматическите и канонически постановления на Вселенската църква, ние няма да намерим указание за прилагане на външни принудителни мерки по отношение на другомислещите. И ако имаме такива случаи в историята, то това е предимно на Запад след отделиянето на Рим от Вселенската църква. Римските епископи помимо пастирския жезъл са се стремили да вземат в своите ръце и меча на кесаря, въпреки решителното указание от Господа на апостола Петра, чиито приемници те се считат: „Повърни ножа си на мястото му; защото всички, които се залавят за нож, от нож ще погинат“ (Мат. 26:52).

А. Иванов
ЖМП, 5/1955

Свободно превел Ц. Николов

За значението на името Исус

Още не е стихнала в душите ни духовната радост, предизвикана от тъй умилителния, тъй нежно затрогващ ни тъй пълен с поука пролетен празник Благовещение, с който Църквата възпоменава зачатие на Исуса свише. Като че ли още слушаме евангелското четиво, което църковната традиция е осветила да се чете на този празник. Още отеква в слуха ни гласът на ангела Гавриил. Не са изличени от паметта ни думите му, отправени като повеля към девичата Мариам: „И ето, ти ще заченеш в утробата, ще родиш Син и ще Го наречеш с името Исус“ (Лук. 1:31).

Не са особено много случаите в Библията, когато сам Бог, чрез Своите ангели, определя имената на още неродените младенци. В повечето от тези случаи самият библейски текст обяснява и значението на дадените имена, особено когато носителите им са се отличавали с някакви особени качества или са играли особена роля в съдбините на иудейския народ. Малцина, може би, подозират от какво значение са ония собствени имена в Библията, които са обяснени в самия текст или за чието значение може да се даде едно сигурно обяснение. Казвали сме вече, че библейските имена отразяват религиозните схващания, бита и най-различни прояви из живота на иудеите от дадена историческа епоха. Ако така се отнасяме към собствените имена в Библията, не можем да не се запитаме що означава името Исус? За какво ни говори историята на това име?

1) **Исус** е гръцка форма за имената на цяла редица от мъже из Стария завет, която форма отговаря в еврейски на **Иехошуа** отпреди плена (ср. Изх. 17:7; Числ. 11:28; Втк. 1:38; Ис. Нав. 1:1; Съд. 2:6 и др.) или **Иешуа** от по-късно време (ср. Неем. 8:17; Зах. 3:1; Аг. 1:1). Исус се среща в Библията и като име на град (Неем. 11:26, по 70-те). В гръцкия превод на Стария завет (70-те) е възприета по-новата форма, която след прибавяне и на окончанието „сигма“, за им. п., станала склоняема;

2) До началото на 2 в. сл. Хр. името Исус (Иешуа) било доста разпространено между иудеите. Между 72-та преводачи на Стария завет (известни под името 70-те) трима носели името Исус (ср. Пи-

смото на Аристей от 2 или 1 в. пр. Хр.). Ис. Флавий споменава за около 20 носители на това име, между които 10 са съвременници на Исуса Христа. Осарийните (осарии — кутии с надписи, в които иудеите запазвали кости на мъртавци) надписи от околността на Иерусалим (най-късно от началото на 2 в. сл. Хр.) ни предлагат имена като Иешуа, Иешу, Иешуа бар (син на) Нати, бар Иешуа Шимон, Иешуа бар Йосиф и др. В една иудейска гробница на пл. Скопус (на с. от Иерусалим) бил намерен осарийн надпис с име Исус (на гръцки).

В Новия завет също така, като не вземаме пред вид Исуса Христа, се споменава това име: Исус Навин (Деян. 7:45; Евр. 4:8); Исус, като прадед на Исуса Христа (Лук. 3:29 по гръцки); Варавва (Мат. 27:16), според някои новозаветни гръцки ръкописи, се наричал Исус Варавва; магносникът-иудейн на о-в Кипър се наричал Бариисус (т. е. син Исусов, Деян. 13:6); един от помощниците на ап. Павел е Исус, наричан Иуст (Кол. 4:1).

След като иудеите попаднали под гръцко влияние, започнали, в известни случаи, да заместват семитическите имена с подобно звучащите гръцки такива или пък да ги превеждат. Така се появило срещу евр. Иешуа гръцк. **Иасон**. Така бил наречен в сирийско време брата на първосвещеника Ониас (Ис. Флав., Древн. 12, 239).

От 2 в. сл. Хр. между иудеите името Иешуа почти изчезва, а бива заменено пак със старата му форма — Иехошуа. В гръцките езикови области се затвърдява **Иасон**, както ясно ни сочат надписите в катакомбите, където едва от 6 в. се среща само веднаж формата Гезуа (ср. **Х. Фогелщайн**, История на иудеите в Рим, 1896 г.).

В равнинската литература Исус от Назарет почти изключително се нарича **Иешу**. Как да си обясним произхода на тази съвсем съкратена форма? Като имаме пред вид: а) че името Исус (в гръцката му форма) от началото на 3 в. сл. Хр. в гръцките езикови области не се употребява от иудеите; б) че равнините се върнали към старата еврейска форма на това име (Иехошуа); в) че в Талмуда била употребявана формата Иешу изключително за Исуса от

Назарет, — можем да дойдем само до един извод: Евреите, заради Исуса Христа, избягвали да употребяват името Му в неговата пълна форма (Иешуа), а просто транскрибирали по еврейски маниер гръцкото Исус в Иешу;

3) Името, с което се нарича Исус Христос, е преди всичко един факт, че Той е съществувал като човек, като личност. Евангелистите разправят за един носител на това широко употребявано име; с това име се мъвяло за Него сред народа; с името Исус се обръщали към Него нуждаещите се от помощта Му; за разлика от други личности със същото име към името на Исуса Христа било прибавяно „от Назарет Галилейски“, „назарянин“, „назорей“ или „син Давидов“, за да се подчертае принадлежността Му към Давидовия род (ср. Мат. 14:1, 21:11, 27:37; Марк. 5:20, 27, 10:47, 14:67, 16:6; Лук. 6:11, 7:3, 17:13, 23:42, 24:19; Иоан. 1:45, 18:5, 7, 19:19).

Но Този именно роден при Ирод Велики и разпнат при Понтий Пилат Исус изповядвали древните християни, а с тях до днес и целият християнски свят, че е възкръснал от мъртвите като „началник на живота“ (3:5); че е Месия за Своя народ и Господ за целия свят; че Този Исус от Назарет е Единороден Син Божи и Единствен Спасител на всички люде; че Исус Христос е Исус Господ, Който „прие образа на раб и се уподоби на човеци“ (Фил. 2:7, 11). Никакво отделяне на човека Исус от Христа Божи не може да има. И евангелията и мисионерските речи на апостолите Павел и Петър ни представят пак Този Исус като Мъж, предопределен от Бога за съдия на вселената (Деян. 17:31);

4) Според евангелистите Матей и Лука името Иешуа (Исус) е дадено не случайно, но въз основа на Божия заповед. Еванг. Матей доизяснява: „Ще наречеш името Му Исус; защото този ще спаси народа Си от греховете му“.

Пълната форма на това име — Иехошуа — е съставена от съкратеното име на Господа, Иахве, и една производна форма от еврейския глагол йаша, която се среща и в други имена: Авишуа, Елишуа и Малкишуа. Този глагол има две главни значения: а) спасявам, избявам (Иез. 36:29; Пс. 7:2, 34:7, 44:8); б) помагам някому в нужда (Иис. Нав. 10:6; 1 Цар. 23:2; 2 Цар. 10:19; Иер. 14:9 и др.). Не съвсем точно изяснява това име Филон: „Исус е спасение от Господа“. Много сполучливо е посочено

значението му в един гръцки папирус от 3—4 в. сл. Хр.: „Исус значи Господ е спасение“ (у Дайсманн, Светлината на Изток, 1923, стр. 344). В съкратената форма Иешуа не може да проличи добре теофорният елемент в името. Затова и често древните писатели са схващали и изтъквали само съдържанието на глагола йаша. В кн. на Иис. син Сирахов, напр., името на Исуса (Навин) се появява само като „спасение“. Климент Александрийски и Кирил Иерусалимски произвеждат името Исус от гръцк. йао̀ме, (цера, лекувам). Последният казва: „Исус, според евреите, е Спасител, а по гръцки език — ио̀менос“, т. е. Лечител (Мин, Патр. грека, 33, 677). Евсевий Кесарийски при тълкуването на тази дума, изглежда, има пред вид пълната еврейска форма: „Исуа, според евреите, е спасение; Исус, според тях, се нарича Иосуе; но Иосуе значи Иахве е спасение“ (Евс., Демонстрацио евангелика, IV, 17, 23). Иоан Златоуст превежда Исус само като „спасение“;

5) Името Исус, най-после, има отношение и към въпроса за историчността на Исуса Христа. Когато се оспорва историческото съществуване на описания в евангелията образ на Исуса, а самите евангелия се разбират като историзирани митове за Неговата божественост, то трябва да се докаже и съществуването на някой иудейски мит за един умрял и възкръснал бог. Трябва да бъде доказано и името „Исус“ като име на митологически образ, който да е бил налице в предхристиянския култ. Преки, еднозначни свидетелства за един такъв предхристиянски култ към „Исус“, няма. Старанието на някои учени (особено Робертсон и Дрив) да свържат такова почитане с името на Исуса Навин, въз основа на комбинирането между Изх. 23:20—23 и Иис. Нав. 24:11, където уж се говорело за Иис. Навина ту като за ангел, ту като за бог, е много необосновано. В Стария завет Иис. Навин няма каквито и да било митологически черти или пък да е почитан повече от един заслужил водач на иудеите. Отникъде не може да се види нещо подобно на култ към някакъв Исус от предхристиянско време. Като вникнем в това, как народът, според евангелията, определя точно името на Исуса и как евангелистите говорят за Него, без каквито и да било по-особени определения, неволно чувстваваме, че Исус от Назарет е историческа личност, че Той е Исус Христос.

Проф. Б. Пиперов

Покаянието в Древната църква (I—III в. в.)

Господ Исус Христос наченал Своята Божествена проповед с призив към покаяние: „Покайте се, защото се приближи царството небесно“ (Мат. 4:17; Марк. 1:15). С това Спасителят ясно указал на голямото значение на покаянието, което отваря вратите към нов, възроден и благодатен живот. В лицето на разкаялия се блуден син (Лук. 15:21), смирения, каещ се за греховете си митар (Лук. 18:13) и редица друп евангелски образи, Божественият Учител дал на Своите последователи високи примери на сърдечно, искрено и пълно разкаяние (ср. Лук. 19:8; 7:37—50; Иоан. 8:3—11). Наскоро след възкресението Си, Господ Исус Христос установил и таинството покаяние, като дал на светите апостоли

власт да прощават или задържат извършените от човеците прегрешения (Иоан. 20:21—23; ср. Мат. 18:18; 16:19). Тази си власт светите апостоли чрез ръкоположение предали по-късно на своите приемници — иерархическите лица в Църквата Христова.

Таинството покаяние още от началните дни в живота на Църквата било чувствено като духовна лечебница, в която се дават обилни благодатни средства за единение с Христа и Неговата света Църква. Чрез покаянието вярващите духовно се обновявали, получавайки благодатно опрощение на греховете си от Самого Бога; те възвръщали придобитите при кръщението си чистота и невинност и заживявали нов благодатен живот в Христа Исуса.

Таинството покаяние било на особено голяма висота в Древната църква. Чрез него християните всякога поддържали свежестта на духа си. То било най-голямото свидетелство за онази чудна обнова, духовно прераждане и стремеж към богообщение на приелите Христоовото учение иудей и езичници, за която възторжено говорят почти всички писатели от християнската древност.

Благовестието за Христа трябвало да озари всички народи. Заедно с него трябвало да бъде проповядвано покаяние и прощение на греховете (Лук. 24:47). Ето защо, още на първата християнска Петдесетница, при основаването на Църквата (33), св. апостол Петър зове хилядите слушатели към покаяние и кръщение в името на Исуса Христа, за прошка на греховете и приемане дара на Светаго Духа. Богоозарените слушатели приели на драго сърце призива на апостола (Деян. 2:38—41). Този апостолски призив неведнаж бил повтарян и носил обилни плодове (ср. Деян. 3:19, 4:4; ср. 8:22). Св. апостол Иаков зове християните да изповядват един другиму греховете си и да се молят един за други (Иак. 5:16). Св. Иоан Богослов, като говори за проникването на греха у всеки човек, изобличава самоизмамата в безпогрешност и настойчиво съветва християните: „Ако изповядваме греховете си, Той (Господ) е верен и праведен, за да ни прости греховете и ни очисти от всяка неправда“ (1 Иоан. 1:9; ср. 1:8, 10). Деесписателят еванг. Лука съобщава, че в резултат на мисионерската проповед на св. апостол Павла и неговите спътници, много от повярвалите в Ефес (Мала Азия) идвали да се изповядват и откриват делата си (Деян. 19:18).

В „Дидахи“ („Учение на 12-те апостоли“), към края на I в., се дават определени сведения за **изповедта в Древната църква**. Тук християните се съветват да изповядват в църква простъпките си и да не пристъпват към молитва с лукава съвест (гл. IV, 14); да се събират всяка неделя, да преломяват хляб и възблагодарят, като при това изповядват простъпките си, та жертвата им да бъде чиста. Който имал недоразумение с брата си (християнин), не бивало да се допуска до общение с братята, докато двамата не се помирят. В противен случай те осекверняват жертвата (св. Евхаристия), а Господ иска чиста жертва от християните (гл. XIV, 1, 2; ср. XV, 3).

Св. Климент Римски (починал към края на I в.) в първото си послание до коринтяните (гл. 7, 51, 52, 56, 57) дава редица съвети на коринтските християни за искрено покаяние, чрез което се постига духовно съвършенство и примирение с Църквата.

Ерм (II в.), който в цялата си книга „Пастир“ зове християните към покаяние (ср. напр. Видение, II, гл. 3; III, 3, 5; Запов. IV, 1—4, 6; Притчи IV—X), изповядва дори извършените с помисъл свои грехове (Вид. I; ср. Запов. XII). Цялото му семейство дълбоко и сърдечно се разкайло за сторените тежки прегрешения (Притча VII). Каещият се християнин, съзнал своята греховност и решил повече да не греши, често се отдавал на молитва; това правил и самият Ерм (Вид. I, 9; III, 1; Притча V, 2). Молитвата пък за да бъде силна и резултатна, трябвало да се придружава от християнско смирение и пост (Вид. III, 10; Притча VII). Прощка на греховете си получавали само тези, които искрено се разкайвали и обещавали да пазят сърцата си чисти, като служат на Бога от цялото си сърце (Притча VIII, 6).

Подобни сведения и наставления относно покаянието срещаме в посланията на св. Игнатий Богоносец, починал в началото на II в. (ср. напр. посл. до филиделфийци, гл. 8); в съчиненията на св. Иринея Лионски (починал 202); Дионисий Коринтски (II в.); Климент Александрийски (около 150—215); Тертулиан (около 155—220); Ориген (182—254); св. Киприан Картагенски (починал 258) и др. Много от тези християнски писатели правят дълбок психологически и педагогически анализ на покаянието.

В Древната църква (особено през II и III в. в.) се практикува преимуществено **публичната изповед**. За нея определено свидетелствуват редица християнски писатели: св. Иринея Лионски, Климент Александрийски, Тертулиан, Ориген, св. Киприан Картагенски и др. Св. Иринея укорява онези от християните, които поради лъжлив срам се отклонявали от публичната изповед (Против ересите, кн. I, гл. 6 (3); гл. 13 (5, 7). Климент Александрийски (Стромати — „Килими“ — кн. 6, гл. 14) говори за различните видове и степени в публичното покаяние. Последните се определяли в зависимост от характера на греховете, извършени след св. кръщение. Публичната изповед се практикувала най-вече при извършване на тежки грехове, които могли да породят съблазън и смут в Църквата.

Покаяната църковна дисциплина била твърде строга. Мнозина от древните свети отци и учители на Църквата учили, че покаянието има предел, затова християните трябвало добре да внимават и да не грешат в живота си (ср. Ерм, „Пастир“ — Запов. IV, 3; Тертулиан, За покаянието, гл. гл. V—VII). Църквата трябвало да бъде света и непорочна (Ефес. 5:27). Тежко съгрешилите (с прелюбодеяние, убийство и вероотстъпничество) били отлъчвани от Църквата и вече трудно били приемани отново в църковно общение. Такива грешници били подлагани на тежки изпитания. Те трябвало да минат през всички степени на строгата покаяна дисциплина. В някои случаи целият живот на грешника протичал в покаяние. Това не било случайно. Св. Църква гледала на таинството покаяние като на духовна обнова, промяна на настроението и мисълта (метанна), истинско възраждане. Мнозина свети отци и църковни учители не без основание сравняват таинството покаяние с кръщението. Климент Александрийски (пос. съч.) нарича покаянието второ кръщение. Според Оригена (Тълк. към Иерем., омил. II, 2, 3) покаянието е благодатно действие, равно на кръщението; таинството покаяние е кръщение с огън (ср. Лук. 3:16). За св. Григорий Богослов покаянието е кръщение с горещи, покаянни сълзи.

Каещият се за греховете си християнин се предавал на строг пост, усърдна молитва, вътрешно съкрушение и коленоприклонение пред пресвитерите и братята. Публичната изповед учела древните християни на смирение и ги задължавала да бъдат особено внимателни и да бдят за опазване нравствената чистота и строгост в живота си (Тертулиан, пос. съч., гл. 9; ср. Евсевий Кесарийски, Църк. история, кн. VII, гл. 7).

През III в. каещите се в зависимост от характера на прегрешенията им били разделени на 4 степени: „плачущи“ (флентес), „колениприклонени“ или „припадащи“ (генуфлектентес или субстрати), „слушащи“ (аудиентес) и „стоящи заедно“ (консистентес). „Плачущите“ нямали право да присъствуват на богослужението. Те стоели пред вратите на храма и с

плач изпросвали молитвеното ходатайство на вли-
защите братя. „Припадащите“ стоели в храма (бли-
зо до входа) в коленоприклонено състояние. Падай-
ки ничком пред братята, те изповядвали греховете
си и могли да стоят на богослужение. „Слушащите“,
подобно на дгласените, имали право да присъству-
ват само на първата част от св. Литургия, след кое-
то, заедно с оглашените, напускали храма. „Заедно
стоещите“ могли да присъствуват на богослужение-
то, но не се допускали до св. Причастие.

През втората половина на III в., наред с публич-
ната изповед, в някои църкви се практикувала и
сакраменталната, тайна изповед. За извършването
на последната били поставяни специални т. н. „по-
каянни свещеници“. Те изслушвали изповедта на
съгрешилите и поемали духовното ръководство над
тях по пътя към покаянието (Сократ, Църк. исто-
рия, кн. V, гл. 19; Созомен, Църк. ист., кн. VII,
гл. 16).

Различните епитимии — наказания по отношение
съгрешилите — били използвани от Древната църк-
ва като изправително-педагогически средства. Те

се налагали съобразно характера на греха и гре-
ховната склонност на християнина и имали за цел
да задълбочат разкаянието на грешника и излеку-
ват боледуващата душа от духовна немощ.

След свършване степените на покаяната дисцип-
лина, при особена тържественост било извършвано
приемането на каещите се в Църквата. То се при-
дружавало от специални обреди: прочитала се про-
стителна молитва на каещите се, в знак на прими-
рение всички вярващи им давали „братска целувка
на мира“ и пр. След това примирените с Църквата
отново били чувствувани като равноправни нейни
членове, и останалите християни гледали на тях с
братска любов.

Чрез св. таинство покаяние Древната църква дър-
жала будно съзнанието на вярващите християни,
опазила своята чистота и свежест (въпреки многото
изпитания, на които била подложена) и останала
докрай „община от светии“, от която непрестанно се
въдъхновяват християните през вековете.

Годор Събев

Страница из църковния ни живот през XVII век

След идването на турците, нашите църкви и манасти-
ри се лишили от щедрата подкрепа на българската държа-
ва.

През време на турското владичество в околността на
Ловеч имало 5—6 манастири. Тези манастири били мал-
ки, както всички планински такива, но техните монаси
били достатъчно силни духом да пазят народната тради-
ция. Писмени данни имаме само за два от тези манасти-
ри: за Сливешкия манастир („Ястреб“, XVI и XVII в. в.)
и за Смочанския такъв (XVII в.). Първият от тях се е
намирал на 3—4 км. южно от града. В него граматик
Петр, от гр. Крушовач, преписва книги през XVI в. Ма-
настирът е просъществувал и през XVII в., защото в ед-
на приписка от това време се споменува името на един
негов игумен — Петрогий. Вторият от тези манастири е
бил разрушеният сега Смочански манастир. Неговите раз-
валини се намират на 1 км. североизточно от с. Смочан,
Ловчанско. Той бил разположен на южния скат на един
скалист рид, който се спуска стръмно към десния бряг
на река Осъм. Този рид, особено от северна страна, е поч-
ти непристъпен. Върху него се е издигала средновековна
кула, основите на която още стърчат върху скалистия
му гребен. Южният склон на този рид се спуска в един
дол, в който се изтичат бистрите води на буен извор —
„Стублата“. На 50—60 крачки северно от извора личат
развалините на манастира. Доскоро само преданието го-
вореше за неговото съществуване през време на турско-
то владичество. Преди години обаче се откри един над-
пис, който хвърля светлина върху неговото минало. Над-
писът е от втората половина на XVII в. До освобождение-
то плочата с надписа е стояла върху извора-чешма, но
по време на руско-турската война, когато строили селска-
та църква, той бил пренесен в селото, откъдето бе прене-
сен в Ловчанския музей. Кратки бележки за надписа да-
де В. Миков в Известия на Бълг. археолог. институт, т.
V, стр. 335—336. Публикуваната бележка за над-
писа като че остана незабелязана. Хр. Гандев, който да-
де списък на българските манастири, участвували през
XVII и XVIII векове в духовния живот на народа ни, не
отбелязва Смочанския манастир (Хр. Гандев, Фактори на
българското възраждане, София, 1943, стр. стр. 23—29),
макар че бележката за него бе публикувана десетина го-
дини по-рано. Надписът е бил поставен върху съградена-
та през 1669 манастирска чешма. От него се учим кой е
бил тогава Ловчански епископ (Кирил), кой е бил игу-
мен на манастира (иером. Василий), кои са били пред-
стоятелите на чешмата и кои са били майсторите на съ-
щата. Смочанският надпис хвърля лъч от светлина върху
миналото на Ловчанско. Той ни говори, че българският

елемент през XVII в. е бил буден не само в града, но и
в селата, разположени в долината на р. Осъм. Подобна
възроменателна полца с надпис върху чешма (от 1696)
имаме в двора на манастира „Св. св. Кирик и Юлита“ до
с. Горни Воден (Асеновградско).

Северно от Ловеч, през време на турското владичество,
е имало няколко манастира. Следи от манастир намира-
ме източно от с. Слатина, Ловчанско. Може да допуснем
даже, че този манастир е дал името на село Калугерица,
известно в донесенията на католическите миссионери през
XVII в. На един и половина — два км. източно от с.
Слатина се намира изоставено старо селище. При оран
селяните изравят останки на нашенски къщи. До старото
селище, в един осамотен ъгъл, личеха ясно основите на
една малка църква, такива каквито са били всички наши
църкви преди 150—200 г. Населението нарича това място
„Калугерица“. Ясно е, че там се е намирал манастир, от
който си е взело името и селището. Тук трябва да тър-
сим мястото на павликянското село Калугерица. Нека да
видим как стои въпросът с местонахождението на това
село. Ами Буе, който е пътувал из нашите земи през
1836—38, в своя познат пътепис, т. I, пише за едно се-
ло Калугерица до Троянския манастир. Това село не ще
е павликянското село Калугерица, за което ни говори
католическият епископ Петр Богдан в доклада си до кон-
грегацията в Рим (Тоzi доклад, с описание на България,
преведе Ив. Дуйчев, Архив на поселищни проучвания,
год. II, кн. II, стр. стр. 174—210). В този свой доклад
П. Богдан поставя село Калугерица близо до с. Бъхцово
— с. Долно Павликене, сега Горан, Ловчанско (Известия
на Ист. д-во, кн. IV, стр. стр. 212 и след.). Проф. Ми-
летич отождестви павликянското с. Калугерица със с.
Горско Калугерово, Севлиево. И това село обаче е да-
леч от с. Бъхцово. Основавайки се на карта от 1730, на
която карта с. Калугерица неправилно бе поставено юго-
източно от Ловеч, отождествих с. Калугерица с днешно-
то село Горно Павликене (Известия на Ист. д-во, кн. IV,
стр. стр. 213). Днес обаче трябва да направим една поправка:
да приемем, че с. Калугерица е било до с. Слатина, кое-
то е на няколко км. далеч от с. Долно Павликене (Бъх-
цово). Този въпрос го разрешава самият П. Богдан, който
пише, че Бъхцово и Калугерица били близо до планина-
та (трябва да разбираме Ловчанската планина) и били
във владение на един знатен турчин, който живеел в с.
Бъхцово. Този турчин пречел много на католическата про-
паганда, защото не му дали някакъв обещан по-рано по-
дарък. П. Богдан пише още, че хората от тези села би-
ли крайно упорити. Като вземем пред вид, че с. Калуге-
рица се е намирало близо до с. Бъхцово, трябва да прие-

мем. че павликянското село Калугерица се е намирало до днешното с. Слатина. От факта, че основите на манастирската църквица на селището Калугерица бяха запазени добре доскоро, може да се съди, че както манастирът, тъй и селото не са напуснати по-рано от XVIII в.

П. Богдан се оплаква, че някакъв турчин пречил на католичката пропаганда в Бъхцово и Калугерица. За упорството обаче, което показвало населението от двете съседни села спрямо пропагандата, не по-малко ще е допринесло и влиянието, което са имали върху население то от тези села Калугерският и Смочанският манастири. Последният е само на няколко километра от с. Бъхцово.

През XVIII в. турското проникване в Ловчанско е било тъй голямо, че изчезват не само Сливешкият и Смочанският манастири, но запустява и с. Калугерица заедно със своя манастир. Тогава ще е запустял и манастирът на местността „Гуровото“ до Ловеч и този, който се е намирал на 2 км. северозточно от с. Деветаци, Ловчанско (При устието на потока „Бялата река“, който се влива в река Осъм). Макар българите в Ловчанския край да са били зле потиснати през XVIII—XIX векове, те не губили надежда за по-добри дни. Не е случаен фактът, че именно в Ловеч бившият дякон Игнатий основа Централния революционен комитет, с което допринесе не малко за нашето освобождение.

Гено Иванов

Кръстните знаци в Помпей и Херкуланеум

Разкопките при Помпей и Херкуланеум дадоха на света не само интересни сведения за живота на тези градове през I век след Христа, но и някои указания за съществуването на християнски общества в тях. Една от находките в Помпей предизвика големи спорове между учените. Професор д-р Кортелла, неуморимият работник при разкопките в Помпей, който е разяснил важни помпейски находки и въпроси в многобройните си трудове, намерил при разкопките за прочистването на палестрата (място за гимнастически упражнения), до амфитеатъра, върху бялата мазилка на една колона следния надпис:

Р	О	Т	А	С
О	П	Е	Р	А
Т	Е	Н	Е	Т
А	Р	Е	П	О
С	А	Т	О	Р

Първоначално не се знаело какво означава този надпис, понеже четирите думи, написани на латински, не давали никакъв общ смисъл, а „АРЕПО“ не се намира в никой речник. Най-забележителното е, че тези двадесет и пет букви, от която и страна да бъдат четени, дават винаги същите пет думи и че се получава един ясен християнски кръст, когато заградим думата „ТЕНЕТ“.

През 1926 година Феликс Гросер се опитал да разгадае смисъла на тези думи. Той предположил, че неизвестният, който ги е съставил, е искал да напомни на хората, че Бог „САТОР“, т. е. Сеячът и Създателят, държи в ръцете си техните дела (ОПЕРА), както и движението на звездите (РОТАС). Все пак думата „АРЕПО“ остава необяснена. Матео д-р Кортелла показва, че буквите биха могли да бъдат наредени по такъв начин, щото да дадат във формата на кръст първите думи на продигуваната от Исус Христос молитва Отче наш (Патер Ностер). Той дошъл до заключението, че това е бил несъмнено таен знак на християнската община, който показва съществуването на привърженици на Христовото учение в Помпей.

През 1939 година в първия етаж на една къща в Херкуланеум е бил намерен издълбан в мазилката за стената един кръст. Кръстът има формата почти на буквата Т, като горният край на отвесната се издава слабо над хоризонталната. Тази находка възбудила голям интерес, тъй като първите познати досега кръстовете от катакомбите са от втория или третия век след Христа, докато онези от Херкуланеум и Помпей датират отпреди 79 година сл. Хр. (Везувий засипва двата града през 79 г. сл. Хр.).

Не е невъзможно по онова време да е имало вече християни в Помпей и Херкуланеум — за всеки случай съществувала е една еврейска община. Ние знаем от апостолските писма, които съобщават за първото пътуване на ап. Павел за Рим, че той е минал от Сиракуза през Реджо и Поцуоли, който се намира само на 12 км. от Неапол. Това пътуване е станало най-късно през 60 г. сл. Хр. Все пак ако от мистериозния буквен квадрат не бихме могли с положителност да заключим за съществуването на християни в Помпей, то кръстът в скромната трапезария, в иначе богато украсената с езически фрески вила в Херкуланеум, е едно доказателство, че по онова време в този град е имало вече тайни привърженици на Христовата вяра. Твърде възможно е по-нататъшните разкопки в тези градове да хвърлят повече светлина върху този въпрос.

Бележка. Буквите в горепосочената фигура са транскрибирани с кирилица.

Цв. А.

ИЗ ЖИВОТА НА ЕПАРХИИТЕ

Софийска епархия. Свещеноиконом Михаил Хр. Попов (По случай 6 месеца от смъртта му). — Преди шест месеца завърши земния си път свещеноиконом Михаил Хр. Попов. Той е роден на 10 февруари 1884 в с. Дрян, Радомирско. Покойният произхожда от благочестиво свещеническо семейство и още от малък е бил възпитан в истините на християнската вяра и благочестие. Завършил богословското училище в гр. Скопие, горящ от ревност да служи на Господния виноград, свещеноиконом М. Хр. Попов, сравнително млад, поема тежкия кръст на отговорното пастирско служение. Загубил скъпата си пресвитера, свещеноиконом М. Попов понася с твърдост жестокия удар, като посвещава целия си живот на още по-ревностно служение на Църквата и народа. Отделя и много време за християнското възпитание на децата си, на които дава солидно образование. Свещеноиконом М. Попов проявява ценни качества на пастир, общественик и писател. Той изографисва храма в с. Дрян, а на камбанарията поставя голям църковен часовник. Построява нов храм-паметник „Св. Спас“ с мраморни плочи, върху които са издълбани имената на убитите през двете войни дренчани. Благодарение на неговата инициатива в с. Дрян се построява ново училище. Той е основател на читалище в селото и на потребителна кооперация.

През 1933—1934 той ратува за комасация на земята в с. Дрян и води усилена борба за затваряне, чрез референдум, на кръчмите.

Свещеноиконом М. Попов се проявява и като даровит църковен писател. Под неговото перо са излезли много разкази, които разтърсват душата и извикват сълзи. Той с неподражаеми краски рисува горчивата участ на свещеника-вдовец. Някои от разказите му ще останат същински бисери в нашата религиозна книжнина. Разказите му: „И паки реку радуйся“, „Коледен дар“, „Замлъкналата камбана“ и много други са написани не само художествено, но и реалистично. Те и сега се четат с наслада.

През последните няколко години свещеноиконом М. Попов особено се интересуваше от фолклорни и археологически въпроси. Плод на дългогодишни трудове в това направление са готовите вече за печат негови книги: 1) Фолклорът из радомирския край; 2) Църковно-археологически паметници из Радомирско; 3) Историята на древния град Елея, който се е намирал на мястото на сегашното с. Дрян, Радомирско.

Известно време свещеноиконом М. Попов бе радомирски архиерейски наместник и редактор на вестничето „Лъчите на Христа“. И като наместник той остави незабравими сломени на кротост и доброта сред свещениците от Радомирска духовна околия.

Този тих и скромен наш събрат, с безспорни дарования, работеше с всички сили на Божията нива до последния си дъх. Разруши се организмът, разби се лирата, която някога звучеше нежно и приятно, а по-късно тъжно... Свърши се последното напътствие...

Свещеноиконом Михаил Хр. Попов може да послужи като образец на достойно изпълнен църковен и обществен дълг.

Нека Всевишният упокои неговата изстрадала душа в Своите светли селения заедно с праведните! — **Свещеник Витан Кечев.**

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЕТОПИС

Църковни служби на Негово Светейшество. — Негово Светейшество патриарх Кирил на 7 април т. г., Св. Благовещение, отслужи св. Служба в църквата „Св. Архангел Михаил“ в гр. Хасково в съслужение с Преосвещения св. Главиницки епископ Стефан и много свещеници. Пред препълнената църква от богомолци Негово Светейшество произнесе слово за празника. След пладне потегли за гр. Кърджали и в часа 6 и 30 вечерта пред църквата „Св. Влм. Георги“ бе посрещнат от клира и множество богомолци. Това е първото патриаршеско посещение в Кърджали. Ставрофорният свещеноиконом Даниил Николчев произнесе приветствено слово, на което Негово Светейшество отговори накратко, а след като бе отслужена Велика вечерня произнесе пред голямото множество богомолци отеческо поучение.

На следния ден, Кръстопоклонна неделя, Негово Светейшество в съслужение с Преосвещения св. Главиницки епископ Стефан и свещеници от града и околията отслужи св. Служба и произнесе слово за кръста. И тоя път църквата бе препълнена с благочестиви богомолци.

За кърджалийските християни посещението на Негово Светейшество бе голям празник.

Извънредната сесия на Св. Синод в пълнен състав бе открита на 10 т. м. сутринта в Синодалната палата. Присъствуват Негово Светейшество патриарх Кирил и всички синодални архиереи.

Извънредна сесия на НС. — С указ на ПНС от 10 т. м. Народното събрание се свика на пета извънредна сесия на 16 април 1956, десет часа.

Скъпи гости от братска Югославия. — На 5 април т. г. сл. пл. пристигна в столицата петнадесетчленна югославска парламентарна делегация, начело с Моша Пияде, председател на Съюзната народна скупщина, член на ЦК на Съюза на комунистите в Югославия и на ЦК на Съюза на комунистите в Сърбия, член на Президиума на Съюзния комитет на Социалистическия съюз на югославските трудещи се и на Централния съвет на Съюза на борците, редовен член на Сръбската академия на науките и пр. Това е първо посещение на югославска политическа делегация у нас след фаталната 1948 година, когато братските отношения между двете страни бяха помрачени.

Скъпите гости ще имат възможност да се запознаят с постиженията на НРБ във всички об-

ласти на живота. Те ще имат също възможност да установят, че братските чувства на нашия народ към югославските народи са останали неизменни.

Това посещение ще има своя благоприятен отзвук и на международния политически форум и ще даде своя принос за укрепване мира в света.

БПЦ, която, и по време на влошаване политическите отношения между двете страни, остана в сърдечно общение със Сръбската православна църква, приветствува с радост скъпите гости с пожелание за приятно и ползотворно пребиваване в нашата родина.

Промени в личния професорски състав в Духовната академия. — Св. Синод е направил следните промени в професорското тяло на ДА:

Освободил е от длъжност от 1 април т. г., по негова молба поради болест, проф. прот. Ив. Гошев, титуляр на катедрата по литургия (с църковна архелогия, Християнско изкуство и църковен устав с химнология).

Освободил е също така, по негова молба, хонор. проф. д-р Кръстю Миятев да чете редовен курс по Християнско изкуство, като му е запазил правото да преподава в свободното си време кратки курсове като допълнение и изясняване на известни глави от Историята на Християнското изкуство.

Историята на Рилския манастир в графични и акварелни картини. — Г. Димитър Ризов — Возир, художник-реставратор при Централния църковен историко-археологически музей при Св. Синод, е завършил работената от него в продължение на дванадесет години колекция от графични и акварелни картини, отразяваща историята и сегашния живот на Рилската св. обител. Колекцията брои 180 картини в молив и акварел.

Д. Ризов е предал твърде умело и художествено както архитектурния образ на манастира в миналото и днес, така и всички негови художествени паметници.

Колекцията осъществява по завършен начин стила и духа на всяка епоха в многовековната история на манастира. Към нея вече е проявен жив интерес у нас и в чужбина. Очаква се същата да стане достояние на широката публика чрез уреждането на специална изложба.

Скръбна вест. — На 19 декември 1955 е починал далеч от родината, в Гренобл, Франция, след продължително боледуване, на 65-годишна възраст, **Христо Армянов**, родом от гр. Русе, бивш адвокат. В миналото Св. Синод е възлагал на покойния защитата на свои съдебни спорове. Покойният бе вярващо чадло на св. ни Църква. Бог да го прости!

Починал е на 29 март т. г. в гр. Разлог на 90-годишна възраст Благой Иванов Даскалов, учител-пенсионер. Роден на 23 март 1867, той е бил екзархийски учител от 1885 до 1912, с едно прекъсване през 1903, когато, поради участието си в Илинденското въстание, е бил принуден да емигрира в София. Като учител в с. Якоруда, Разложко, през 1896 той е поздравил от името

на хилядното множество посрещачи първия български Неврокопски митрополит Иларион, с когото впоследствие е бил във връзка по църковно-училищните въпроси на града и околната до оттеглянето на последния от катедрата през пролетта на 1912 година. Заедно с покойните архиепископски намесници в Разлог, свещ. Петър Дивизиев и иконом Димитър Коцалиев, Благой Даскалов като учител и църковен настоятел има големи заслуги по постройката на новата църква „Св. Благовещение“ в гр. Разлог, която църква е най-голямата в Неврокопска епархия. — Погребението му е било извършено на 31 март т. г. при стечение на цялото гражданство и представители на местните административни и училищни власти, повечето от които са негови ученици.

Съобщение. — Завършилият през 1936 година Софийска и Пловдивска семинарии се поканват да се явят със семействата си в София на другарска среща на 27 юни т. г., 7 часа сутринта, в храма „Св. Неделя“. Свещениците да съобщат за случая на съучениците си миряни, които живеят в околната им.

Поправка. — В бр. 12 от 22 март 1956 са допуснати следните печатни грешки: стр. 10, колона първа, ред 3 отдолу: вместо митрополит да се чете митрополит; стр. 11, колона втора, ред 30 отгоре, вместо Преславски де се чете Преславски.

ВЪНШНИ НОВИНИ

Извънредна сесия на Световния съвет на мира. — От 5 до 10 т. м. включително се състоя в Стокхолм извънредната сесия на Световния съвет на мира. На тази сесия са били обсъдени въпросите по разоръжаването и за забраната на атомното оръжие. Бил е потърсен начин за обединяване в едно всички сили, които се борят за разоръжаване и за траен и справедлив мир. Великото Христово дело за мир е в ход и никоя сила на ада не може да го спре.

Нов превод на Новия завет в Гърция. — Апостолики Диякона, отдел на вътрешната мисия на Гръцката православна църква, е издал напоследък ново издание на Новия завет. Текстът е бил одобрен предварително от синодите на Вселенската патриаршия и на ГПЦ (в съгласие с Гръцката конституция от 1948, според която за всеки превод на Священото писание на новогръцки е необходимо предварителното съгласие на Вселенската патриаршия и на ГПЦ).

Апостолики Диякона възнамерява да сложи под печат и един нов превод на Ветхия завет, но очаква за тази цел съгласието на Вселенския патриарх. Последното издание на Ветхия завет датира отпреди 150 години („Сервис екуменик дьо Прес е д'Енформасион“, Женева, № 1, 6 януари 1956).

Руската православна църква до Изпълнителния комитет на Икуменическият съвет на църквите. — Крутицкият и Коломенски митрополит Николай е отправил едно писмо от страна на Руската православна църква до Изпълнителния комитет на Икуменическият съвет на църквите, събран на сесия в Австралия. Това писмо е отговор на уведомлението от м. август 1955, което Изпълнителният комитет бе направил на Московския и на цяла Русия патриарх Алексий, по време на сесията си в Давос, Швейцария. Писмото на Светейший Алексий изразява голямото желание на Руската православна църква за по-чести допир с ръководните лица на Икуменическият съвет, но не съдържа конкретна покана или предложение.

В писмото между другото се казва: „Всичко не е сторено още за заздравяването на мира. Ето защо ние, християните, не можем да стоим на страна от тази велика задача, нито да отслабим усилията ни в тази посока... Ние вярваме, че по този въпрос — въпроса за запазването и заздравяването на мира, чиято наложителност се чувствава тъй много днес — ние ще постигнем благосло-

вени резултати, ако останем върху почвата на християнската любов, която ни обединява в едно братство. Изразеното от Икуменическият съвет на църквите желание за по-съдържани връзки с Руската православна църква ни радва... предложението на съвета за лична среща на неговите представители с ръководните лица на нашата Църква е добре дошло; защото сътрудничеството в името на любовта и мира обещава да ни доведе до взаимно разбирателство“... (пак там, № 8, 24 февруари 1956).

За подпомагане жертвите по време на събитията в Цариград от 6 септември 1955. — Като резултат на едно обращение, одобрено от Изпълнителния комитет на Икуменическият съвет на църквите, за събиране на сумата от 75.000 долари, които да позволят на Вселенския патриарх да подпомогне жертвите по време на тези събития, 30.00 долара са вече събрани. Епископ Отто Дибелиус, от Берлин, е бил натоварен да поднесе на патриарха, при посещението, което ще му направи, съчувствията на Изпълнителния комитет (пак там).

Националният конгрес на „Пакс Кристи“. — На 25 и 26 февруари т. г. се е състоял в Лион Националният конгрес на международното католическо движение за мир „Пакс Кристи“. Конгресът е бил председателствувал лично от кардинал Жерлие („Пакс Кристи“, № 39, март 1956).

Даниел-Робс, француски учен-католик със световна известност, познат най-вече като история на Църквата, е бил избран напоследък за член на Француската академия на мястото на Едуард Льороа. Даниел-Робс е автор между другото на следните книги: „Свещена история“ (два тома) и „История на Христовата църква“ (шест тома).

Тържественото му приемане в академията е станало на 22 март т. г. Традиционното приветствено слово по този случай е било произнесено от Андре Зигфрид — протестант, който между другото е засянал въпросите, които разделят Римокатолическата църква от Протестантската.

Ирен Жолио-Кюри почина. — На 17 март т. г. Ирен Жолио-Кюри е починала в Париж на 59 години. Покойната е в редицата на най-големите учени на днешния век. Ведно със съпруга си, тя стои в основата на откриване атомната енергия. Тя е първата жена — държавен подсекретар във Франция (1936). Умира от болест, получена като последствие на нейните лабораторни трудове в областта на радиоизлъчванията. Ирен Жолио-Кюри беше и една от най-авторитетните личности в световното движение за мир. Поради нейните големи заслуги в областта на науката, по решение на Парламента във Франция, погребението ѝ е било извършено на държавни разходи („Темоанваж кретиен“, Париж, № 611, 23 март 1956). — Л. Чолаков.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Слово на Негово Високопреосвещенство Варненския и Преславски митрополит Йосиф, произнесено при погребението на Христо Марков, брат на Негово Светейшество Българския патриарх Кирил, на 4 април 1956 (стенограма).
2. Слово на Великотърновския митрополит Софроний, произнесено на 3 април 1956 година в Присовския манастир „Св. Архангел Михаил“, край с. Дебелец, Великотърновско, при погребението на блаженопочиналия Знеполски епископ Флавиян.
3. Вярата и знанието по учението на християнските философи от II и III в. в. (II). Продължение от бр. 15 от 12 април 1956 и край. — А. Иванов (Свободно превел Ц. Николов).
4. За значението на името Исус. — Проф. Б. Пиперов.
5. Покаянието в Древната църква (I—III в. в.). — Тодор Събев.
6. Страница от църковния ни живот през XVII век. — Гено Иванов.
7. Кръстните знаци в Помпей и Херкуланеум. — Цв. А.
8. Из живота на епархията.
9. Църковна и обществена летопис.
10. Външни новини. — Л. Чолаков.